

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
Кендюхова Олександра Володимировича
на дисертаційну роботу

Кононенко Яни Володимирівни

**«Економічне оцінювання ефективності експортно-імпоротної діяльності
промислових підприємств»»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертаційної роботи. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків є вкрай важливим та нагальним завданням для українських підприємств. Протягом останнього десятиліття відбулися такі принципові події для поступу вітчизняної економіки, як приєднання України до ВТО і укладання угоди про Євроасоціацію. Ступінь відкритості господарства і надалі зростає. Таким чином, вітчизняні підприємства потребують вироблення дієвих методик щодо оцінки економічної ефективності власної експортно-імпоротної діяльності та підходів до її підвищення.

В умовах сучасної відкритої економіки відбувається подальше поглиблення розподілу праці. Технологічні ланцюги, якими пов'язані промислові підприємства, набувають усе більше транскордонного характеру. Підприємства стають включеними в експортну та імпорتنу діяльність водночас. Її здійснення потребує врахування цілого комплексу діючих факторів, які визначають функціонування суб'єкту господарювання в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Використання промисловими підприємствами переваг, які надає їм включення до експортно-імпоротної діяльності, потребує формування та реалізації відповідних підходів, методів та інструментарію. Їх розробка набуває нагальності і практичної значимості. Отже, тема дисертаційної роботи є актуальною.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Актуальність дисертації підтверджується її виконанням у відповідності з планами наукових досліджень Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Зокрема окремі теоретичні та практичні розробки були виконані за такими науково-дослідними темами:

«Сучасні методи організації управління підприємствами машинобудівної галузі у глобальному ринковому середовищі» (№ ДР 0113U005918), де автором визначено економічну характеристику регіонального кластера парфумерно-косметичних підприємств хімічної галузі, надано їх типологізацію, класифіковано фактори впливу експортно-імпоротної діяльності на їх економічну результативність;

«Підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм в умовах фінансово-економічної нестабільності» (№ ДР 0114U006193), особистий внесок автора полягає у виділенні концепції «дисинерго-синергетичного парадоксу»;

«Економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах хімічної промисловості» (№ ДР 0116U000564), особистий внесок автора полягає у розробці методичних підходів до підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності парфумерно-косметичних підприємств.

Відповідність напряму наукових досліджень дисертанта та використання його результатів при розробленні зазначених тем, безумовно, свідчить про актуальність, важливість та значущість завдань, які вирішено у дисертаційній роботі.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень дисертації.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, авторефератом та публікаціями здобувача дозволило дійти висновку, що основні положення, висновки та рекомендації дослідження сформульовані автором самостійно і свідчать про особистий внесок у розвиток економічної науки.

У дисертаційній роботі чітко визначено мету, сформовано завдання дослідження, які її повністю розкривають. Дисертація має структурно логічну будову, що відповідає заявленій меті та завданням.

Поставлені наукові задачі вирішувались за допомогою комплексного застосування загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема таких як: логічного аналізу (для уточнення категоріального апарату, систематизації ознак і критеріїв економічної ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств); аналізу й синтезу (для розробки методичних підходів щодо економічної оцінювання ефективності експортно-імпоротної діяльності промислового підприємства); індукції й дедукції, системного аналізу, класифікації (для визначення чинників, які визначають економічну ефективність експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств); економічного аналізу, аналізу розподілів, графічні методи (для аналізу галузевої специфіки здійснення експортно-імпоротної діяльності промисловими підприємствами, які виробляють продукцію кінцевого споживання (на прикладі парфумерно-косметичних підприємств)); кореляційно-регресійний аналіз, модифіковані виробничі функції, аналіз рядів динаміки (для створення системи показників для оцінювання фінансово-економічних аспектів ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств); економіко-математичного моделювання, класифікації (для розробки методичних підходів щодо створення заходів із підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств).

Теоретико-методичну основу дисертаційної роботи складають

фундаментальні положення економічної теорії, економіки підприємства, теорії фінансів та управління, наукові концепції економічної ефективності, а також праці зарубіжних і вітчизняних вчених, присвячені питанням економічного оцінювання ефективності експортно-імпортової діяльності суб'єктів господарювання.

Інформаційною базою стали закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, офіційні дані Державної служби статистики України та Державної фіскальної служби України, річна фінансова звітність промислових підприємств, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, загальна й спеціальна економічна та технічна література, результати власних досліджень й спостережень. Опрацювання та моделювання наукових розробок здійснено з використанням програмні пакети MS Excel, StatSoft Statistica, Mathcad та ін.

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату дозволяє констатувати глибину розроблення автором досліджуваної проблематики та його суттєву новизну.

Про високий рівень обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи свідчить їх апробація: опубліковано 1 розділ у колективній монографії, 11 статей, а також 15 тез доповідей на наукових конференціях.

Зміст та обсяг дисертації, ідентичність змісту автореферату. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 263 найменувань, 32 додатків.

Загальний обсяг дисертації 367 сторінок друкованого тексту, в тому числі основного тексту – 180 сторінок, 26 таблиць, 33 рисунки, список використаних джерел на 27 сторінках, додатки на 120 сторінках.

У першому розділі «Теоретичні засади оцінювання економічної ефективності експортно-імпортової діяльності промислових підприємств»

(с. 37 – 100) розкрито теоретичні основи визначення економічної ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств та підвищення її ефективності. Зокрема, автором виконано аналіз (с. 53 – 66) існуючих поглядів на сутність і зміст поняття «економічна ефективність експортно-імпорتنних операцій промислового підприємства» у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі. Систематизовано фактори, які її визначають (с. 71 – 77) та запропоновано підходи до інтегральної оцінки їх впливу.

У другому розділі «Дослідження економічної ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств» (с. 101 – 155) проаналізовано здійснення експортно-імпоротної діяльності промисловими підприємствами України, які виробляють парфумерно-косметичну продукцію, та її вплив на їх фінансовий стан і загальну економічну результативність. Досліджено експортно-імпорتنу діяльність у масштабах парфумерно-косметичної підгалузі хімічної промисловості, та у масштабах окремих промислових підприємств, обраних за кластерною виборкою. Дисертантом сформовано прибуткову факторну модель щодо оцінки впливу експортної діяльності на економічну результативність підприємства, та, на її основі, здійснено розрахунки щодо визначення міри впливу факторів доходу (у тому числі від експорту) на їх чистий прибуток.

У третьому розділі «Практичні аспекти підвищення економічної ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств» (с. 156 – 215) розглянуто практичні аспекти створення організаційно-економічного забезпечення щодо підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств та реалізації його окремих складових. Запропоновано організаційно-економічне забезпечення ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств (с. 156 – 166); вироблено типологізацію і структуру конкурентних стратегій підприємств у їх експортно-імпортній діяльності. Досліджено практичні заходи та обґрунтовано рекомендації щодо зменшення негативного впливу

непрямого імпорту (с. 185 – 194) та щодо оцінки й використання ефектів синергії (с. 204 – 209) в експортно-імпортній діяльності промислових підприємств.

У висновках автором сформульовано основні результати дисертаційної роботи.

У додатках представлено вихідні дані для статистичного аналізу і математичного моделювання експортно-імпортної діяльності промислових підприємств, зокрема, ПрАТ «МНВО «Біокон», ПрАТ «Золотоніська парфумерно-косметична фабрика», ПрАТ «Фабрика «Комбі», ПрАТ «ЕФЕКТ».

Зміст автореферату дисертації ідентичний її основним положенням, не містить інформації, яка не розкрита в роботі.

Основні наукові положення дисертації, їх новизна. У дисертаційній роботі сформульовано сукупність теоретико-методичних положень, висновків і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною, що свідчить про особистий внесок автора щодо формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості.

Основні наукові результати полягають у такому:

1. Розроблено науково-методичний підхід до багатокритеріального оцінювання ефективності експортно-імпортної діяльності промислових підприємств з виявленням її цільових орієнтирів на основі оптимізації розвитку парфумерно-косметичних виробництв (с. 156 – 212). Такий підхід складає основу для теоретичного та практичного аналізу економічної ефективності експортно-імпортної діяльності промислових підприємств.

2. Удосконалено наукову дефініцію «економічна ефективність експортно-імпортної діяльності» промислових підприємств (с. 69; с. 73 – 75; с. 196 – 212), що, на відміну від існуючих, ґрунтується на синергетичному підході, та тлумачення його як інтегрального поєднання

структуруючих елементів парфумерно-косметичної галузі з фінансовими, інноваційними та інвестиційними можливостями.

3. Удосконалено організаційно-економічне забезпечення (с. 158 – 168), яке, на відміну від існуючих, включає класифікацію чинників зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства (с. 75 – 77), що впливають на результативність експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств, та комплекс управлінсько-організаційних заходів, імплементація яких дозволить посилити методичну складову наукових досліджень розвитку парфумерно-косметичного комплексу.

4. Удосконалено методичний підхід до оцінки впливу експортних продажів підприємства на його чистий прибуток (с. 145 – 152), який, на відміну від існуючих, ураховує коефіцієнти приведення факторного впливу витрат на доходи (с. 146) та точкові та дугові коефіцієнти еластичності чистого прибутку по операційному обороту при здійсненні експортно-імпоротної діяльності (с. 148-150), що дозволяє комплексно оцінити ступінь впливу експорту на економічну ефективність експортно-імпоротної діяльності підприємства (с. 149-152).

5. Уточнено поняття «непрямий імпорт» (с. 48 – 50), яке, на відміну від існуючих, ураховує одночасну включеність промислових підприємств до експортних та імпорتنих операцій, що дозволяє більш повно визначити вплив експортно-імпоротної діяльності підприємств на їх фінансову результативність (с. 96 – 98).

6. Набули подальшого розвитку науково-методичні підходи щодо формування стратегічного управління промисловими підприємствами (с. 91 – 96), які, на відміну від існуючих, комплексно враховують тип конкуренції та процес ціноутворення у парфумерно-косметичній галузі (с. 91 – 96), що дозволяє раціонально формувати експортно-імпорتنу діяльність та сприяє підвищенню її ефективності у довгостроковій перспективі (с. 91 – 96).

7. Розвинено теоретичні положення дослідження ефективності

експортно-імпоротної діяльності суб'єктів господарювання (с. 57 – 75), які, на відміну від існуючих, характеризують проблемний базис формування теоретико-методичних підходів щодо оцінки експортно-імпоротної діяльності бізнес-структур.

8. Сформовано критеріальну базу факторного оцінювання синергізму промислових підприємств при здійсненні експортно-імпоротної діяльності (с. 204 – 206), яка, на відміну від існуючих, ураховує ранжування критеріальних значень цієї оцінки за ступенем синергізму компаній (с. 208 – 209) в сфері експортно-імпоротної діяльності з метою прийняття ефективних управлінських рішень в цій сфері роботи суб'єктів господарювання (с. 211 – 212).

Основні результати відзначаються достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності, оскільки отримані на основі використання різноманітних методів наукового дослідження, обробки значного масиву статистичних даних, опрацювання значної кількості літературних джерел.

Повнота викладення наукових положень в опублікованих працях і авторефераті. Основні результати досліджень за темою дисертації опубліковані 27 наукових праць загальним обсягом 7,91 друк. арк., у тому числі 7 статей у наукових журналах, які визнані МОН України фаховими з економіки (з них 4 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз); 4 статті у закордонних наукових неперіодичних виданнях; 15 тез доповідей на наукових конференціях та 1 розділ колективної монографії. П'ять статей опубліковано англійською мовою.

Вивчення матеріалів дослідження та автореферату свідчить про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. В авторефераті в повній мірі розкрито основні наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи. Автореферат ґрунтовно розкриває зміст дисертації, в ньому відсутні надмірні подробиці та інформація, якої немає в дисертації.

Значення результатів для науки і практики, можливі шляхи використання результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що розроблені та запропоновані автором науково-теоретичні узагальнення, концептуальні положення, методичні та практичні рекомендації щодо підвищення економічної ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств доведені до рівня практичних розробок і дають можливість підприємствам хімічної промисловості використовувати результати роботи при здійсненні своєї господарської діяльності.

Сформульовані в роботі науково-теоретичні узагальнення, концептуальні положення, методичні та практичні рекомендації щодо розвитку та формування конкурентоспроможності вітчизняних машинобудівних підприємств на основі їхньої економічної стійкості позитивно оцінені й впроваджені в діяльність: ПрАТ «ЕФЕКТ», м. Харків (довідка № 01-07/20 від 07.04.2018 р.), ТОВ «Фітодоктор», м. Харків (довідка № 51/1 від 11.04.2018 р.) та ТОВ «Тубний завод», м. Харків (довідка № 161 від 12.04.2018 р.) щодо підвищення ефективності їх взаємодії при здійсненні експортно-імпоротної діяльності у рамках інтегрованої бізнес-групи на основі концепції «дисинерго-синергетичного парадоксу».

Матеріали дисертаційного дослідження також використовуються у навчальному процесі Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» у ході викладання дисциплін «Контролінг», «Фінанси підприємства», «Стратегічний аналіз», «Стратегічне управління підприємством» (акт про впровадження матеріалів дисертаційної роботи б/н від 12.04.2018 р.).

Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження. Відзначаючи в цілому позитивне враження від дисертаційного дослідження, високий науковий рівень його виконання й вагоме практичне значення одержаних автором результатів, слід відмітити окремі зауваження та

дискусійні положення, зокрема:

1. Дисертантом надано принципове визначення, що «економічно ефективною є така експортно-імпортна діяльність промислового підприємства, яка відповідає максимальній капіталізації бізнесу, до складу якого це підприємство входить» (с. 69). Потрібно було би надати більш чітке визначення, що дисертант розуміє під поняттям «максимальна капіталізація бізнесу» і які критерії використовуються для її визначення?

2. Стосовно таблиці 3.1 «Типи стратегій підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств» (с. 174 – 175), дисертантом вказані переваги та ризики, але не вказані принципи застосування тієї чи іншої стратегії, розуміння того, що треба було би поглибити.

3. Стосовно структурно-логічної схеми експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств на рис. 1.2 (с. 47) було б доцільно розширити модель за рахунок включення до вказаної схеми торгівельної надбавки посередника.

4. На с. 217 – 218, у п. 5 висновків вказано про сформовану систему показників для оцінювання економічної ефективності експортно-імпоротної діяльності, яка узагальнює основні показники оцінювання економічної ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств та пов'язує їх з елементами функціональної стратегії розвитку фірми. Дисертанту було б доцільно більш детально розкрити зв'язок системи показників із методикою аналізу експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств та їх функціональною стратегією.

5. На рис. 3.1 с. 157 не зовсім зрозуміло, яким чином елементи функціональної стратегії підприємства пов'язані з частковими складовими організаційно-економічного забезпечення ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств.

6. У підрозділі 3.2 аналізується вплив непрямого імпорту на

економічну ефективність діяльності підприємства на прикладі використовуваної підприємством енергії. Було б доцільним розширити аналіз, спрямований на інші види так званого непрямого імпорту.

7. Робота містить статистичну інформацію (с. 186 – 187, с. 191 – 193) до 2013 р., яку бажано було б оновити.

8. Робота містить окремі недоліки з оформлення: інформація рис. 1.1, 1.3 подана меншим шрифтом, рис. 1.5 було б доцільно розмістити на окремій сторінці, щодо табл. 2.1 – у перенесеній сторінці потрібно вказати номери стовбців та ін.

Проте відзначені дискусійні положення і недоліки не мають принципового характеру та не знижують теоретичний і практичний рівень дисертації.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність нормативним вимогам МОН України. Дисертаційна робота Кононенко Я. В. на тему «Економічне оцінювання ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, виконана на високому науковому рівні і являє собою завершене самостійно виконане наукове дослідження, в якому подано авторське розв'язання актуального науково-практичного завдання, що полягає в розробленні та науковому обґрунтуванні теоретичних та науково-методичних засад економічного оцінювання експортно-імпоротної діяльності.

Тема дисертаційної роботи є актуальною, її зміст відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються новизною, теоретичною та практичною значущістю, достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності. Зміст дисертаційної роботи цілком розкриває її мету, яка є досягнутою, поставлені задачі вирішені у повному

обсязі, всі положення наукової новизни мають властиві їм відмінності та повністю опубліковані. Зміст автореферату відображає основні положення дисертаційної роботи.

Оцінюючи отримані в дисертаційній роботі науково обґрунтовані результати та їх впровадження, вважаю, що дисертація за своїм змістом, оформленням, теоретичним обґрунтуванням, рівнем наукової новизни, обсягом проведених досліджень і прикладною значущістю розробок відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» № 567 (зі змінами та доповненнями) від 24.07.2013 р., що пред'являються до кандидатських дисертацій, а її автор – Кононенко Яна Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор

професор кафедри управління персоналом і маркетингу

Запорізького національного університету

О. В. Кендюхов

ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
Запорізький національний
університет

